

Žen v chirurgii přibývá navzdory překážkám. Jsou stejně dobré jako muži

30.11.2023 - | 1. lékařská fakulta UK

Chirurgie je fyzicky a psychicky náročným oborem, a možná i proto je chirurgů nedostatek.

V posledních letech však významně roste zájem o chirurgii mezi ženami, které přitom například na 1. lékařské fakultě Univerzity Karlovy tvoří 70 procent všech studujících. Chirurgie je někdy vnímána jako výlučně mužská disciplína, ale i v České republice stále častěji zaznívá, že k tomu není žádný důvod a že ženy mohou být stejně kvalitní chirurgové, respektive chirurgyně, jako muži.

Bohatě to potvrzuje například velká studie publikovaná v srpnu letošního roku v jednom z nejvýznamnějších medicínských časopisů JAMA Surgery. Výsledkem studie zahrnující více než milion pacientů bylo zjištění, že pacienti operovaní chirurgyněmi měli dokonce méně pooperačních komplikací než ti, které operovali muži.

Že se mění vnímání žen v chirurgických oborech také v České republice, ukázal například vznik zvláštní sekce Ženy v chirurgii při České chirurgické společnosti. Už tehdy 20 procent celé odborné společnosti tvořily ženy. Nikdy v historii předtím neměla Česká chirurgická společnost pětinu žen. Podle předsedkyně sekce dr. Moniky Švorcové z III. chirurgické kliniky 1. LF UK a FN Motol bylo zhruba před 10 lety zastoupení žen sotva poloviční. „Počet žen v chirurgii se zřetelně navyšuje. Že jde o trend, který bude pokračovat, naznačuje převaha mladých chirurgů do 40 let, které tvoří tři čtvrtiny všech chirurgů odborné společnosti,“ vyzdvihuje dr. Švorcová.

Podle přednosta III. chirurgické kliniky 1. LF UK a FN Motol prof. Roberta Lischkeho nejde o okrajové téma „Chirurgové nejsou, a je proto třeba změnit nastavení mysli. Musíme vytvářet takové podmínky, aby se ženy mohly stávat chirurgyněmi, protože jinak nás nebude mít v budoucnu kdo operovat,“ konstatuje prof. Lischke.

Pozitivní úlohu mohou ve zvýšeném zájmu studentek o chirurgii hrát právě významní a exponovaní představitelé a představitelky oboru, kteří zapojení žen do chirurgie podporují. Dokladuje to svým vlastním příběhem dr. Anna Marie Stejskalová z I. chirurgické kliniky – kliniky břišní, hrudní a úrazové chirurgie 1. LF UK a VFN. „Na mé rozhodnutí věnovat se chirurgii mělo vliv mnoho inspirativních osobností z oboru, o kterých jsem slyšela v médiích nebo jsem je měla příležitost poznat osobně v průběhu studia nebo během svých stáží v České republice i v zahraničí,“ podotýká dr. Stejskalová a jako příklad uvádí světově uznávaného prof. Bohdana Pomahače působícího na Yale, který provedl jako první na světě se svým týmem kompletní transplantaci obličeje. „Během své návštěvy Prahy, kterou se mi podařilo domluvit v roce 2018, si pan profesor udělal čas i na studenty medicíny a vyslovil tehdy názor, že ženy jsou v chirurgii stejně dobré jako muži, ne-li lepší,“ uvádí jeden z inspirativních momentů dr. Stejskalová.

Jaké vlastnosti chirurgie vyžaduje?

Na druhou stranu, chirurgie byla vždy vnímána jako mužský obor, a i dnes se lze stále setkat s předsudky, že chirurgie není pro ženy vhodná. Je pravda, že chirurgové a chirurgyně musí mít specifické fyzické a psychické předpoklady. Na jedné straně potřebují přiměřenou, nikoli však mimořádnou sílu, dobrou fyzickou kondici a šikovnost. Chirurgie vyžaduje také psychickou odolnost a rozhodnost ve vypjatých situacích – chirurg si musí věřit. Všechny tyto vlastnosti potřebují

chirurgyně nebo chirurgové v míře, v jaké je nalézáme u mužů i žen. Není nutné být dvoumetrovým svalovcem, kterými většinou nejsou ani chirurgové, ani chirurgyně. Roli hrají různé faktory, individuální dispozice, dobrá fyzika, ke které může dopomoci sport, určitý význam může mít i věk. K rozhodnutí a sebevědomí je třeba praxe. Komplex vlastností, znalostí a dovedností, kterými je třeba v chirurgii disponovat, zkrátka nelze spojovat s jedním nebo druhým pohlavím – jedná se o individuální vlastnosti.

Chirurgie se dnes navíc dělí na řadu podoborů a roste využití miniinvazivní chirurgie, takže si každý, pokud dostane příležitost, může najít tu část chirurgie, která mu vyhovuje. V každém případě je důležitá motivace a pracovitost. „Za svého studia jsem vyslechla mnoho. Ať už věty podporující nebo odrazující. Nejspíše díky své tvrdohlavé povaze jsem si přesto šla za svým, a věděla jsem, že sama nejlépe zjistím, kde je pravda. Zda je chirurgie skutečně pro ženu tak nedosažitelná, jak někteří tvrdili, nebo zda je to úžasný a naplňující obor šitý na míru každému, kdo je ochoten se v něm rozvíjet. Z osobní zkušenosti se mi potvrdilo to druhé,“ popisuje dr. Stejskalová.

Skloubit kariéru s osobním životem je výzva

Jak však upozorňuje dr. Barbora East z III. chirurgické kliniky 1. LF UK a FN Motol, chirurgyně opravdu čelí některým překážkám, kterým muži většinou čelit nemusí. „Ženy se potýkají s jedinečnými výzvami, především pokud jde o skloubení kariéry v chirurgickém oboru s rodičovskými povinnostmi. Český zdravotní systém má určitá specifika, která ženám ztěžují dosažení rovnováhy mezi pracovním a rodinným životem. Celou situaci ještě více komplikuje sociální politika státu, která ženy v produktivním věku diskriminuje ve vztahu k zaměstnavatelům,“ přibližuje dr. East.

Podle dr. Josefa Vošmika, gendrového experta a etika z oddělení Gender & sociologie Sociologického ústavu Akademie věd ČR, omezená možnost žen plnohodnotně se uplatnit v chirurgických oborech je kromě zmiňovaných předsudků spojena s organizačními mechanismy, které nezohledňují potřeby spojené s péčí o děti. „Jedná se zejména o nedostatečné kapacity zařízení péče o děti, apriorní ‚obavy‘ z toho, že by ženy mladšího či středního věku mohly odejít na rodičovskou a nedostatečné pracovní zapojení chirurgů během mateřské a rodičovské,“ shrnuje dr. Vošmik. Jeho slova potvrzují zjištění České chirurgické společnosti, podle kterých by více než polovině žen v chirurgii vyhovovala flexibilní pracovní doba nebo zkrácený úvazek.

Odchod na rodičovskou, která je u nás mimořádně dlouhá, ženy v chirurgii potenciálně limituje nejvíce. Studium medicíny totiž chirurgické, respektive lékařské vzdělávání nekončí. V první řadě proto, že k výkonu samostatné praxe je třeba získat atestaci, což v chirurgii trvá šest, mnohdy i více let. Dotazník mezi ženami v České chirurgické společnosti přitom ukázal, že víc jak 50 % chirurgů do 40 let nemá atestaci. Časové skloubení chirurgie a mateřství je tedy podle všeho pro vzdělávání chirurgů a kontinuitu praxe zásadní.

Podle dr. Vošmika nicméně ženy v jejich plnohodnotném zapojení do chirurgie limituje také obecně vysoká společenská tolerance projevů obtěžování včetně sexuálního obtěžování, šikany či dokonce různé formy násilí. „Často právě v oborech, kde se vyskytuje zvýšená míra stresu a současně značná blízkost osob, které zde působí, může docházet k překračování osobních hranic a někdy i ‚normalizaci‘ takového chování. Přitom i (sexuální) obtěžování je podle antidiskriminačního práva posuzováno jako jedna z forem diskriminace, a to nejen na podkladě pohlaví, respektive genderu, ale i jiných potenciálně diskriminačních kritérií, například ‚seniority‘, ale také etnicity a podobně,“ upozorňuje dr. Vošmik.

<https://www.lf1.cuni.cz/zen-v-chirurgii-pribyva-navzdory-prekazkam-jsou-stejne-dobre-jako-muzi>